

AJALOO RIIGIEKSAMI ÜLESANDED

Hea õpilane ja õpetaja,

Ajaloo riigieksami ülesannete kogumik sisaldab huvitavamaid ülesandeid eksamitöödest aastatel 2000-2007. Ülesanded on koondatud temaatiliselt ja jagatud teemade all tüüpide kaupa. Esmalt on allikaanalüüsi (dokument, kaart, pilt, foto, karikatuur) ja seejärel teadmiste ja oskuste rakendamist kontrollivad ülesanded. Valik erinevatest arutlusteemadest on esitatud iseseisva blokina. Arutlusteemade järel on ka hindamisjuhend ja kriteeriumide selgitus. Kuna kogumikku on koondatud eksamitöödes olnud ülesannete paremik, ei ole erinevad ülesandetiübid kõikides teemades võrdselt esindatud.

Arutlusteemade avamise võimalused ja ülesannete vastused on esitatud ülesannetest eraldi, et õpilane saaks oma teadmisi proovile panna ning õpetaja ülesandeid tunnis harjutamiseks kasutada. Vastused on esitatud samas järjekorras kui tööülesanded. Vastused on koostatud Haridus- ja Teadusministeeriumi poolt kinnitatud õppematerjali alusel ja Sellest hoolimata ei pruugi kõik sobivad vastused kogumikus esindatud olla. Lõppotsuse vastuse õigsusest teeb õpilase vastuse alusel ikkagi õpetaja.

Kogumikku on koondatud valik ülesandeid eksamitöödest aastatel 2000-2007. Ülesannete koostamisel osalesid ajaloo riigieksami komisjoni töös liikmetena: Andres Adamson (2002-2005), Aivar Koks (2000-2002), Eero Medijainen (2001-2003), Elle-Kai Karo (2000-2002), Mare Oja (2000-2007), Mare Rääs (2001-2005), Sergei Isajev (2001-2002), Siiri Aiaste (2000-2003), Silvia Õispuu (2000-2003), Tiina Kilumets (2001-2005), Silvi Baronov (2001-2002), Tiiu Ojala (2000-2002), Urma Linnus (2001-2002), Ene Tannberg (2002-2007), Ülle Kõiv (2002-2003, 2006-2007), Ago Pajur (2000, 2003-2007), Harry Laiv (2003-2007), Maaja Nagel (2003-2007), Vjatšeslav Žiburtovitš (2003-2007), Ülle Ütt (2006), Helle Ruusmaa (2006), Kalle Lõuna (2006-2007).

Loodame, et koondatud ülesannetest on ajaloo õppimisel abi nii õpilastele kui õpetajatele.

Mare Oja
Ajaloo peaspetsialist

SISUKORD

EESTI AJALUGU.....	3
PERIOODID, PÖÖRDEPUNKTID.....	3
EESTI TALURAHVAS 14. SAJANDIST ISESEISVUMISENI.....	8
ROOTSI AEG EESTIS	10
VEENE AEG EESTIS (PÕHJASÕJAST ESIMESE MAAILMASÕJANI).....	10
EESTI VABARIIK	12
EESTI RIIK JA RAHVAS TEISES MAAILMASÕJAS	17
EESTI ISESEISVUMINE JA TAASISESEISVUMINE.....	21
INIMENE-ÜHISKOND-KULTUUR	24
ÜLDAJALUGU	27
I RAHVUSVAHELISED SUHTED 20. SAJANDIL.....	27
DEMOKRAATIA JA DIKTATUUR KAHE MAAILMASÕJA VAHEL.....	36
II MAAILMASÕDA.....	39
SAKSAMAA 20. SAJANDIL	41
VENEMAA/NÕUKOGUDE VENEMAA/NSVL XX SAJANDIL.....	44
USA XX SAJANDIL	46
SOTSIALISTLIK MAAILMASÜSTEEM	47
ARUTLUSTEEMAD.....	49

EESTI AJALUGU

PERIOODID, PÖÖRDEPUNKTID

I TÖÖ ALLIKATEGA

1. Tabeli analüüs. Eesti rahvaarvu muutumine 13.-18. sajandil 3p

Aeg	Ligikaudne arv
13. sajandi keskpaik	150 000
14. sajandi keskpaik	100 000
16. sajandi keskpaik	300 000-400 000
17. sajandi I pool	120 000-140 000
1695	350 000-400 000
1712	150 000-170 000
18. sajandi keskpaik	500 000

1.1. Nimetage kaks üldist põhjust, millest on tingitud rahvaarvu vähenemised ajavahemikus 13.-18. sajandil. (Kahe põhjuse nimetamine annab 1p) 1p

a

b

1.2. Millised Eesti ajaloo pöördelised sündmused tabelis esitatud perioodil on põhjustanud suurimad rahvaarvu vähenemised? Valige üks pöördeline sündmus ja selgitage, kuidas see mõjutas rahvaarvu vähenemist. 2p

Pöördeline sündmus

Selgitus

II TÖÖ KAARTIDEGA

1. Töö kaardiga. 7p

Kaart 1

Kaart nr.2

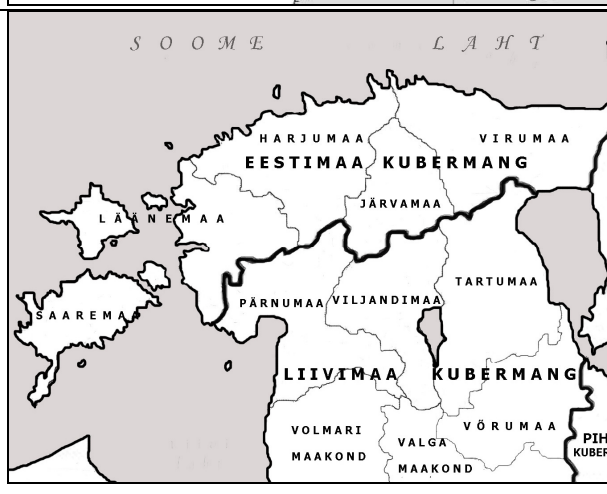
Kaart 2

Kaart № 4

Kaart A

Kaart B

1.1. Pealkirjastage kaardid. 4p

Kaart nr 1

Kaart nr 2

Kaart A

Kaart B

1.2. Siduge Eesti ja Euroopa ajaloo samade ajaperioodide kaardid. 1p

Kaart nr ..... – kaart .....

Kaart nr ..... – kaart .....

1.3. Nimetage sündmus Eesti ajaloos, mille tagajärjel tekkis kaardil A kujutatud administratiivne jaotus. 1p
Sündmus

1.4. Nimetage sündmus Eesti ajaloos, mille tagajärjel kaardil B kujutatud piirid muutusid. 1p
Sündmus

III ÜLESANDED

1. Eesti kultuur ja haldusjaotus

	Keskaeg	Rootsi aeg	Eesti NSV
Kultuur/eluolu			
Haldusüksus			

1.1. Millise perioodiga Eesti ajaloos on seotud järgmised kultuuri ja eluolu märksõnad? Paigutage märksõnade numbrid tabelis õigesse lahtrisse. (3p) 7-8 õiget 3p, 5-6 õiget 2p, 3-4 õiget 1p

1.2. Paigutage järgnevad haldusüksuste nimetused õige perioodi/ seletuse juurde: (3p) 7-8 õiget 3p, 5-6 õiget 2p, 3-4 õiget 1p

KULTUUR/ELUOLU

1. Esimese eestikeelse raamatu ilmumine
2. Uue Testamendi tõlkimine eesti keelde
3. Kolhoosid
4. Laulupeod
5. Tartu ülikooli asutamine
6. Talurahvakoolid
7. Hansalinnad
8. Uus ärkamisaeg

HALDUSÜKSUS

1. Komtuurkonnad
2. Kubermangud
3. Oblastid
4. Rajoonid
5. Külanõukogud
6. Vabariikliku alluvusega linnad
7. Piiskopkonnad
8. Kreisid (maakonnad)

2. Millist sündmust seostatakse: (3p)

- 2.1. Eesti keskaja lõpuga:.....
- 2.2. Rootsi aja lõpuga Eestis: .....
- 2.3. Eesti NSV aja lõpuga: .....
- 2.4. Missugune neist sündmustest on mõjutanud Eesti ajalugu kõige enam? Põhjendage. (1p)
Sündmus.....
Põhjendus .....

3. Valige loendist üks daatum ja selgitage, mis sellel aastal toimus ning miks see sündmus oli Eesti ajaloos oluline. 1p

1920, 1940, 1991

Sündmus
Olulisuse põhjendus

4. Eesti haldusjaotuse muutumine. Ühendage paarid. Kirjutage number õigesse ruutu. (3p)

kõik õiged 3 p, 3-4 õiget 2 p, 2 õiget 1 p

1. Sakala maakond
2. Tallinna oblast
3. Pärnu vojevoodkond
4. Tartu piiskopkond
5. Paldiski maakond

	Eesti ala 1200
	Eesti ala 1400
	Eesti ala 1600
	Eesti ala 1783
	Eesti ala 1920
	Eesti ala 1952

5. Millised olulised muutused toimusid Eesti ajaloos järgmiste rahulepingute sõlmimise tulemusena? 4p

5.1. Märkige lepingu sõlmimise sajad ja muutuse sisu iseloomustava märksõna number tabeli õigesse lahtrisse. (3p) valige iga lepingu kohta üks märksõna. 7-8 õiget 3 p, 5-6 õiget 2 p, 3-4 õiget 1 p

1. Kogu Mandri-Eesti läheb Rootsi võimu alla
2. Lõpeb muistne vabadusvõitlus
3. Eesti läheb Venemaa koosseisu
4. Venemaa loobub kõigist õigustest Eesti suhtes
5. Eesti aladel hakkab valitsema Saksa keisririik
6. Taani loobub Saaremaast
7. Taani müüb oma valdused Saksa ordule

Leping	Sajand	Lepingu sisu
Brömsebro		
Uusikaupunki		
Tartu		
Altmargi		

5.2. Milline nimetatud lepingutest muutis teie arvates kõige rohkem Eesti ajalugu? Põhjendage oma arvamust. (1p)

Leping .....

Põhjendus

.....

6. Millised eelised olid muistses vabadusvõitluses eestlastel, millised ristsõdijatel? (4p)

Eestlaste eelised

- 1) .....
- 2) .....

Ristsõdijate eelised

- 1) .....
- 2) .....

7. Millise perioodiga Eesti ajaloos on seotud järgmised märksõnad? Paigutage märksõnade numbrid tabelis õigesse lahtrisse. (3 p)

7 õiget 3p, 5-6 õiget 2 p, 3-4 õiget 1p

1. Esimese eestikeelse raamatu ilmumine
2. Tartu ülikooli rajamine
3. Pärisorjuse kaotamine
4. Täieliku eestikeelse piibli ilmumine
5. Reduktsioon
6. Talurahvakoolide rajamise algus
7. Reformatsiooni algus

Orduaeg	Rootsi aeg	Tsaariaeg

8. Millist sündmust seostatakse tavaliselt: (2 p)

Eesti muinasaja lõpuga: .....

Rootsi aja lõpuga Eestis: .....

9. Võimude vahetumine Eesti alal. (6 p)

Iga õigesti täidetud tabeli lahter - 1 punkt

Ajalooline sündmus	Sündmuse toimumise aeg	Mis muutus Eestis pärast nimetatud sündmust
Jüriöö ülestõus	....	....
....	1558–1583	....
....	....	Algab tsaariaeg

10. Nimetage, missugused võõrvõimud valitsesid Eestit ning missuguse sündmuse või lepingu tulemusena see võim kehtestati. (6 p)

Võõrvõimu nimetamine 1 p, koos lepingu või sündmusega 2 p.

Periood	võõrvõim	leping või sündmus
16. saj III veerand		
18. saj II veerand		
20. saj II pool		

EESTI TALURAHVAS 14. SAJANDIST ISESEISVUMISENI

I TÖÖ ALLIKATEGA

1. Talurahva olukord keskajal. Vastake dokumendikatkendit ja oma teadmiste põhjal. (4p)

Mina, Otto Tuve, tunnistan ja tõendan selle kviitungiga, et ma olen müünud auväärsele härra Heinrich Langele kaks minu meestest, nimega Peeter ja Matthies, Mensse külast, milliste talupoegade eest ta minu nõudmise on täitnud ja täielikult maksnud ning on auväärne härra Heinrich ja tema pärijad nende talupoegade eest minuga ja minu pärijatega tasa ja vabad igasugustest nõudmistest.

(Vahtre, S. Piirimäe, H. Eesti NSV ajaloo lugemik VII-VIII klassile. Tallinn 1987. Lk. 55.)

1.1. Millisest pärisorjuse tunnusest on tekstikatkendis juttu? (1p)

.....

1.2. Nimetage veel üks pärisorjuse tunnus. (1p)

.....

1.3. Mida muutis talurahva olukorras 1816/1819 aasta talurahvaseadus (2p)

Majanduslikult:.....

Õiguslikult:.....

II ÜLESANDED

1. Selgitage loetletud dokumentide sisu. (3p)

Dokumendid	Iseloomulik joon või põhimõte
Browne'i positiivsed määrused	
1849/1856 talurahvaseadus	
Roseni deklaratsioon	

2. Talupoja õigusliku seisundi muutumine 19. sajandil. (5 p)

2.1. Täitke tabel. Missugused muutused toimusid talupoegade õiguslikus seisundis talurahvaseaduste vastuvõtmise järel? Kirjutage märksõna number tabeli õigesse lahtrisse. (3p)

7-8 õiget 3 p, 5-6 õiget 2 p, 3-4 õiget 1 p

1. Järkjärguline liikumisvabaduse andmine
2. Vallakohtute loomine
3. Talude pärandatav kasutusõigus
4. Talude kruntiajamine
5. Pärisorjuse kaotamine
6. Perekonnanimede panek
7. Talude päriseksostmise korra kehtestamine
8. Üleminek raharendile

	1802/1804. a talurahva- seadused	1816/1819. a talurahva- seadused	1849/1856. a talurahva- seadused
Seadustele iseloomuliku märksõna number	....	....	....

2.2. Missugused nimetatud seadustest muutsid teie arvates kõige rohkem talupoja elu? Põhjendage oma arvamust. (2 p)

Talurahvaseadus .....

Põhjendus

- 1) .....
- 2)

3. Märkige olulisem, mida tõi nimetatud seaduse rakendamine. (4 p)

1802 Regulaatiiv "Iggäuks"

1804 Liivimaa ja Eestimaa talurahvaseadused

1816, 1819 Eestimaa ja Liivimaa talurahvaseadused

1849, 1856 Liivimaa ja Eestimaa talurahvaseadused

ROOTSI AEG EESTIS

I ÜLESANDED

1. Iseloomustage Rootsi-aegset kultuurielu Eestis. Esitage kolm näidet ja põhjendage nende tähtsust/tähendust. (6 p)

Näide

.....

Tähtsus

.....

Näide

.....

Tähtsus

.....

Näide

.....

Tähtsus

.....

VEENE AEG EESTIS (PÕHJASÕJAST ESIMESE MAAILMASÕJANI)

I ÜLESANDED

1. Selgitage Balti erikorra mõju ühiskonnale (18.–19. sajand). (3 p)

1) .....

2) .....

3) .....

2. Nimetage kaks olulisemat kultuurisündmust / saavutust 18.–19. sajandi Eestis järgmistes valdkondades. (4 p)

Haridus:

1) .....

2) .....

Eestikeelne kirjasõna:

1) .....

2) .....

3. Uusajal on rahvusliku liikumise arengus eristatud järgmisi etappe: haritlaskonna liikumine, seltsiliikumine, rahvuslik poliitiline liikumine. Leidke iga etapi kohta näide eesti rahvuslikust liikumisest. (3 p)

1) haritlaste liikumine: .....

2) seltsiliikumine: .....

3) poliitiline liikumine: .....

4. Iseloomustage rahvusliku liikumise liidrite vaateid ja tegevust ärkamisajal. (6 p)

Johann Voldemar Jannsen:

vaated .....

tegevus .....

Jakob Hurt:

vaated .....

tegevus .....

Villem Reiman:

vaated .....

tegevus .....

5. Mille poolest sarnanesid ja milles erinesid 19. sajandi rahvuslik liikumine ja uus ärkamisaeg 1980. aastatel? Leidke kaks sarnasust ja kaks erinevust. (4 p)

Sarnasused:

1).....

2).....

Erinevused:

1).....

2).....

6. Iseloomustage baltisakslaste osa eesti kultuuri arengus. Esitage kolm näidet ja põhjendage nende tähtsust / tähendust. (6 p)

Iga näide annab 1 p, koos põhjendusega 2 p.

Näide

Põhjendus

Näide

Põhjendus

Näide

Põhjendus

7. Kuidas mõjutas raudteede ehitamine Eesti majanduselu ja asustuse arenemist? Tooge näide ja selgitage. (3 p)

Näide koos selgitusega 1 p.

Põllumajandus .....

Tööstus .....

Asustus .....

8. Kultuur Eestis 19. sajandi II poolel ja 20. sajandi alguses.

Esitage kaks näidet, mil moel mõjutas venestusaeg haridust Eestis. (2 p)

1) .....

2) .....

9. Millised muutused toimusid Eesti hariduselus pärast 1905. aasta revolutsiooni? (1 p)

.....

EESTI VABARIIK

I TÖÖ ALLIKATEGA

1. Lugege läbi allikakatked ja vastake küsimustele. (10p)

Allikas A Baltisaksa ajaloolane maaseadusest

Juba seaduse esimesel lugemisel öeldi otse välja, /.../ et eesmärgiks on saksa ülemkihilt tema majanduslik ja poliitiline võim ära võtta.

Sakslastest saadikuil /.../ oli eriti raske juunis-juulis 1919. Ettepanekut anda soodsa tasu eest kolmandik rüütlimõisate põllumajanduslikult kasutatavast maast riigile asundustaludeks ei võetud isegi arutusele. Tagasi lükati ka Eesti mõõdukate parteide ettepanek viia suurmaavaldus miinimumini, seda järkjärgult vähendades./.../ Debattide tulemuseks oli 1919. aasta 10. oktoobri võõrandamise seadus, mis võeti vastu 63 poolt-, 9 vastu- ja ühe erapooletu häälega, pärast seda kui protesti märgiks olid enne hääletust lahkunud Eesti Rahvaerakonna ja Kristliku Rahvaerakonna saadikud. Mõisate sundvõõrandamine oli riigi otsustav vahelesegamine omandisuhetesse, mida võib käsitleda lausa revolutsioonilise sammuna.

Georg von Rauch. Balti riikide ajalugu 1918-1940. Tln, 1995. lk. 48.

Allikas B Maaseadus

§ 1 Riikliku maa-tagavara loomiseks võõrandatakse riigi omanduseks kõik Eesti Vabariigi piirides olevad mõisad ja maad, mis Balti Eraseaduse §597 tähendatud, ühes kõigi nende päraltolemiste ja kõlvulise põllumajandusliku inventariga, olgu viimane mõisa omaniku, pidaja või rentniku päralt.

§ 16 Maad antakse neile, kes seda harivad üksikult või teistega koos, olgu et nad endid ainult maapidamisest elatavad või maad peavad kõrval-tööharuna.

§ 21 Esimestena saavad maad: 1) kodanikud, kes Eesti vabastussõjas väerinnal iseäralikku vahvust on näidanud; 2) sõdurid, kes vabastussõja võitlustes vigastatud; 3) vabastussõjas langenud sõdurite perekonnad; 4) sõdurid, kes vabastussõjas tegevusest vaenlase vastu osa võtnud, silmas pidades tegevuse kestust.

Allikas C Väljavõtte Otto Strandmani kõnest maaseaduse lugemisel Asutavas Kogus 29.07.1919

Kõige esimeseks ülesandeks Eesti riigi ülesehitamise juures on /---/ praeguse valitseva feodaalkorra kaotamine. /---/ Kõigepealt on meil seda vaja majanduslikult. /---/ Eestis on maapuudus ja kestab see juba aastakümneid, kui mitte aastasadu. /---/ Maapuudus peab kaduma. Tulevikus peab terve maatagavara rahva tarvitada olema. Peab igähele loodama võimalus maad omandada ja harida, kellel selleks tahtmist, julgust ja tööjõudu on. /---/

Ka poliitiliselt oleme sunnitud tahes või tahtmata mõisate pidamist likvideerima. /---/ Kui meie vaatame, mis osa on meie suurmaapidajad rahva elus mänginud, siis ei jää muud nõu üle /---/ 5000–6000 elanikku ei tohi terve maa ja rahva üle valitseda. Neil ei tohi niisugust majanduslikku jõudu olla, et nemad /---/ terves riigis korda ja võimu võivad luua, mis nende huvidele vastab. See võim peab nendelt võetama ja peab rahva kätte antama.

Asutava Kogu II istungjärk. Protokollid Nr. Nr. 28–97. Tallinn, 1920. Veerg 430–435.

1.1. Millal (aasta) ja kelle poolt võeti vastu Maaseadus? 2p

.....

1.2. Mis oli maareformi eesmärk? 1p

.....

1.3. Milliseid erinevaid hinnanguid maareformile võib välja lugeda esitatud dokumentidest? 3p

1).....

2).....

3).....

1.4. Kellele anti maad eelisjärjekorras ning miks? 2p

.....

1.5. Milles seisnes maareformi tähtsus? 2p

.....

2. Poliitiline anekdoot. (4p)

Sirk läinud Soomes hambaarsti juurde. Hammas olnud juba üsna lagunenu.
Arst hakanud tõrelema, miks mees varem pole arstima hakanud. "Ei saanud
– tulin Eestist, seal ei tohi suud lahti teha!"

Millise poliitilise liikumise liider oli Artur Sirk? (1p)

.....

Millisest ajajärgust Eesti ajaloos anekdootis räägitakse? (1p)

.....

Tooge välja sellele ajastule kaks iseloomulikku joont. (2p)

1) .....

2) .....

II TÖÖ PILTIDEGA

1. TÖÖ PILTIDEGA

NB! Pildid Eestist 1917-1920 (riigieksam 2003)

1.1. Valige sobiv pildiallkiri. Kirjutage foto number õigesse ruutu. (1 p)

	Saksa okupatsioonivägede saabumine
	Petrogradi eestlaste meeleavaldus Eesti autonoomia toetuseks
	Eesti Asutava Kogu avakoosolek
	Ülemaaline rahvaasemike koosolek Tartus
	Tartu rahulepingu allkirjastamine

1.2. Järjestage fotod neil kujutatud sündmuste toimumise järjekorras (alates varasemast). Kirjutage punktiirile foto number. (1p)

1. Foto nr	2. Foto nr	3. Foto nr	4. Foto nr .....
------------------	------------------	------------------	------------------

1.3. Nimetage kaks olulist muudatust kubermangu valitsemises, mis järgnesid autonoomia andmisele. (2 p)

a .....

b.....

1.4. Iseloomustage Saksa okupatsioonivõimude suhtumist Eesti omariiklusesse ja tooge üks näide, mis tõestab iseloomustuse paikapidavust. (2 p)

seisukoht 1 p, koos näitega 2 p

Seisukoht:

.....

Näide:

.....

1.5. Nimetage kaks olulisemat seadust, mis Asutav Kogu vastu võttis ja põhjendage nende tähtsust Eesti ajaloos (4 p)

I seadus:

.....

Põhjendus:

.....

II seadus:

.....

Põhjendus:

.....

1.6. Nimetage Tartu rahulepingu kaks sätet, mis praegu on täitmata? (2 p)

I säte

.....

II säte

.....

III ÜLESANDED

1. Millised olulised poliitilised momendid Eestimaa ning Venemaa arengus ja rahvusvahelisel areenil soodustasid Eesti omariikluse kujunemist? (6 punkti)

Eesti:

- 1.
- 2.

Venemaa:

- 1.
- 2.

Rahvusvaheline tasand:

- 1.
- 2.

2. Millised olulised eeldused järgmistes valdkondades valmistasid ette Eesti omariiklust? (6p)

Kultuur: 1) .....

2) .....

Sisepoliitika: 1) .....

2) .....

Välistegurid: 1) .....

2) .....

3. Missugused olulised sündmused kindlustasid aastatel 1917–1920 Eesti omariikluse kujunemist? Nimetage ja dateerige kolm kõige tähtsamat sündmust, põhjendage oma valikut. (6 p)

1) sündmus ja dateering: .....

põhjendus: .....

2) sündmus ja dateering: .....

põhjendus: .....

3) sündmus ja dateering: .....

põhjendus: .....

5. Tähistage ristiga neli väidet, mis iseloomustavad Eesti majanduslikku arengut majanduskriisi aastatel? (4 p)

☐	tööstusliku orientatsiooni domineerimine
☐	tööpuuduse plahvatuslik kasv
☐	võitlus krooni devalveerimise ümber
☐	kaubandussuhete tihenemine Venemaaga
☐	hindade langus
☐	väliskaubanduse bilansi muutumine negatiivseks

6. Nimetage viis olulist kultuurisaavutust Eesti Vabariigi ajast (1918–1940). (5 p)

- a
- b
- c
- d
- e

7. Eesti iseseisvumine ja iseseisvuse kaotus. (4p)

7.1. Millised märksõnad on seotud Eesti iseseisvumisega (1917 - 1920), millised iseseisvuse kaotusega (1939 - 1940)? Kandke märksõnade numbrid tabelisse. (2p)

6-8 õiget 2 p, 3-5 õiget 1 p

1. Baaside lepingu sõlmimine
2. Tartu rahu sõlmimine
3. Eesti rahvusväeosade loomine
4. Päästekomitee loomine
5. Juunipööre
6. Vabadussõda
7. MRP sõlmimine
8. Asutava Kogu valimised

Eesti iseseisvumine	Eesti iseseisvuse kaotamine

7.2. Milline eespooltoodud sündmustest oli kõige olulisem iseseisvumise, milline iseseisvuse kaotamise seisukohast? Põhjendage oma arvamust. (2p)

Eesti iseseisvumine:

Sündmus .....

Põhjendus .....

Eesti iseseisvuse kaotus:

Sündmus .....

Põhjendus .....

8. Tähistage ristikesega neli tõest väidet asjaolude kohta, mis mõjutasid Eesti Vabariigi majanduse arengut 1920. aastatel. (4 p)

☐	Suurenes Eesti vahendajaroll Venemaa ja Lääne-Euroopa vahel.
☐	Vene turu kadumisega tuli Eesti majandus ümber korraldada.
☐	Esmatähtsaks majandusharuks kujunes tööstus.
☐	Viidi läbi ulatuslik maareform.
☐	Alus pandi Eesti keemiatööstusele.
☐	Suurem osa neist, kes olid kaupu tootnud Venemaa turule spetsialiseerus ümber Põhjamaade ja Hiina turule.
☐	Eesti mark asendati rahareformi käigus krooniga.

9. Valige Eesti poliitikaelus kolm olulist sündmust ajavahemikus 1930 — 1939. Dateerige aastaarvuga. Põhjendage lühidalt oma valikut. (6 p)

Iga sündmus koos õige dateeringuga annab ühe ja piisav põhjendus teise punkti.

I sündmus .....

Põhjendus .....

II sündmus .....

Põhjendus .....

III sündmus .....

Põhjendus .....

EESTI RIIK JA RAHVAS TEISES MAAILMASÕJAS

I TÖÖ ALLIKATEGA

1. Allika analüüs. Vastake allikakatkete ja oma teadmiste põhjal. 8p

Allikas A

Eesti NSV sõjakomissari käskkiri 20.07.1941

Mobiliseerida väeteenistuskohustuslikud, kes on sündinud 1918. a. kuni 1907. a. kaasaarvatud ja kes elunevad Eesti NSV Tartu, Viljandi, Pärnu, Lääne, Järva ja Harju maakondade territooriumeil. /---/ Väeteenistuskohustuslikud, kes hoiduvad kõrvale käskkirja põhjal teostatavast mobilisatsioonist, võetakse vastutusele sõjaaja seaduste kohaselt.

Tartu Kommunist 22.07.1941.

Allikas B

Omakaitse juhatuse üleskutse

Suur-Saksa sõjaväe ülemjuhatuse korraldusel on lubatud formeerida Eesti rahvusväeosad lõplikuks võitluseks kommunismi vastu. Eesti väeosade ülesandeks on võidelda ja julgestada rinde tagalas, s.o. punaste röövjõukude hävitamine ja rindetagune julgestusteenistus, Nõukogude Venemaal, rajoonides, mis seisavad meie piiridest ida pool. Meie rahvuse idapiir on alati olnud õnnetuseks. Nüüd tuleb see hädaoht jäädavalt kahjutuks teha. Kõik eesti mehed, tulgem võitluseks kokku! Teile on lubatud võidurikka Saksa armee varustus ja palgaline tasu /---/ Tulge kokku kõik tugevad ja terved mehed keskmiselt 18–45 aasta vanuses. /---/
Sakala 23.08.1941.

Allikas C

Väljavõtte lendlehest “Vabadusvõitlus” 15.12.1943

Jälle on Eestis välja kuulutatud sundmobilisatsioon, jälle tahetakse meie elujõulisi mehi küüditada kuhugi kaugale võitlema ja surema – surema armetut surma võõra asja eest, millest pole kasu ei meile ega meie maale ja mis käib meie õigustundele ja südametunnistusele vastu. Mida teha selle puhul? /---/

Eesti mehed! Jääge koju või varjake endid sugulaste ja sõprade juures! /---/ Kel võimalik, mingu üle lahe ja astugu sõbraliku Soome väkke. Kuulujutud, et Soome ei võta sõjaväkkeastujaid vastu, on väljamõeldis, millega püütakse pidurdada Soome minekut. Nagu seni tuhandeid eesti vabatahtlikke, nii võtab Soome armee igat ületulijat alati kõige sõbralikumalt vastu ja sealt on igal meie mehel kriitilisel silmapilgul võimalik abistada oma kodumaad.

Töotan ustavaks jääda...: Eesti Vabariigi valitsus 1940–1992. Tartu, 2004. Lk. 940–942.

Allikas D

Väljavõtte illegaalsest ajalehest “Vaba Eesti” veebruar 1944

Eesti mees! On saabunud tund vabadusvõitluseks! /---/ Eesti teadlike ringkondade seisukoht Litzmanni ja Mäe mobilisatsioonikäskude suhtes on senini olnud eitav. /---/ Praegu on olukord põhjalikult muutunud. Rinne on lagunemas. Meie maad ähvardab ajaloo suurim oht – verise ja halastamatu vene enamluse näol. Selle surmaohu tagasitõrjumiseks peab iga eesti mees tulema lippude alla – meie kodumaa piiride kaitseks. /---/ Eesti rahvas ei taha osa võtta suurriikide omavahelistest tülidest ja maadeahnitsemiseks alustatud sõdadest, kuid oma maa piire kaitseme meie meeleheitliku otsustavusega.

Töotan ustavaks jääda...: Eesti Vabariigi valitsus 1940–1992. Tartu, 2004. Lk. 1098–1101.

1.1. Nimetage kolm riiki, mille sõjavägedesse kutsumisest on allikates juttu? 1p

1.2. Leidke kaks erinevust allikates A ja B. 2p

1.3. Leidke kaks erinevust allikates B ja D. 2p

1.4. Kuivõrd oli Eesti meestel valikud Teise maailmasõja ajal? Selgitage oma arvamust kahe argumentiga. 2p

Seisukoht

Selgitus

a

b

1.5. Miks ei jäänud 1944. aastal Eesti riiklik iseseisvus püsima? 1p

2. Poliitiline anekdoot. 2p

Milline riik on maailma suurim riik? – Eesti. – Tema piir on Läänemerel, pealinn on Moskvast ja parimad pojad Siberis.

2.1. Millise riigi okupatsiooni on anekdoodis kajastatud? Millised vihjed anekdoodis aitasid teil otsustada? Esitage kaks näidet. (riik 1p, kaks näidet 1p)

Riik

Näide

Näide

III ÜLESANDED

1. Missugused olulised muudatused leidsid Eestis aset aastatel 1940–1941 pärast Eesti inkorporeerimist NSV Liitu (6 p)

poliitilises elus:

1) .....

2) .....

majanduses:

1) .....

2) .....

kultuuris:

1) .....

2) .....

2. Võrrelge Nõukogude ja Saksa okupatsioonivõimude poliitikat Eestis aastatel 1940–1941 ja 1941–1944. Tooge erinevate okupatsioonivõimude tegevuses ja tegevusplaanides välja kolm sarnasust ja kolm erinevust. (6 p)

Sarnasused:

1) .....

2) .....

3) .....

Erinevused:

1) .....

2) .....

3) .....

3. Kumba okupatsiooni Eesti ajaloos iseloomustavad järgmised märksõnad? Paigutage märksõnade numbrid sobivasse tabeli lahtrisse. 2p

7-8 õiget 2p; 5-6 õiget 1p

1 Eesti kindralkomissariaat	5 juuniküüditamine
2 Narva diktaat	6 natsionaliseerimised
3 maareform	7 Eesti Omavalitsus
4 holokaust	8 juunipööre

Nõukogude okupatsioon	Saksa okupatsioon

4. Millised muutused toimusid esimesel nõukogude aastal kultuuri valdkonnas? Esitage üks näide ja selgitage, mis oli muudatuse tegemise eesmärk. 2p

Näide

Eesmärk

5. Rühmitage Eesti NSV-d puudutavad märksõnad. Kirjutage sobivasse lahtrisse vastav number. Märksõnad ei jaotu antud perioodide vahel ühtlaselt. (3 p)

Kõik õiged: 3 p, 8–9 õiget: 2 p, 6–7 õiget: 1 p.

- A. Laulev revolutsioon
- B. Metsavendlus
- C. Karl Vaino
- D. “kuldsed kuuekümnendad”
- E. kakskeelsus eestlaste jaoks
- F. Interrinne
- G. EK(b)P VIII pleenum
- H. “40 kiri”
- I. Rahvamajandusnõukogud
- J. Sundkollektiviseerimine

STALINISM	
SULAAEG	
STAGNATSIOON	
UUS ÄRKAMISAEG	

EESTI ISESEISVUMINE JA TAASISESEISVUMINE

I ÜLESANDED

1. Millised olid Eesti iseseisvumise ja taasiseseisvumise eeldused lähtudes Eesti ja rahvusvahelise elu tasandilt? (4p)

1.1. Eesti iseseisvumine (2p)

a Eesti.....

b Rahvusvaheline elu.....

1.2. Eesti taasiseseisvumine (2p)

a Eesti.....

b Rahvusvaheline elu.....

2. Paigutage loetletud märksõnad numbritega õigetesse lahtritesse! (3p) 8-9 õiget 3p, 6-7 õiget 2p, 3-5 õiget 1p

- 1 Fosforiidikampaania;
- 2 Päästekomitee;
- 3 Eesti Kongress;
- 4 Suveräänsusdeklaratsioon;
- 5 Ajutine Maanõukogu;
- 6 Iseseisvusmanifest;
- 7 Balti kett
- 8 Vabadussõda
- 9 Rahvarinne

ISESEISVUMINE	TAASISESEISVUMINE

3. Milline ülesandes 2 nimetatud sündmustest mõjutas teie arvates kõige enam Eesti iseseisvuse taastamist. Põhjendage oma vastust. (1p)

Sündmus.....

Põhjendus .....

.....

.....

4. Nimetage isik, kellel olid teie arvates suured teened Eesti iseseisvumisel ja taasiseseisvumisel ning põhjendage oma valikut. (2p)

Iseseisvumisel

Isik .....

Põhjendus .....

Taasiseseisvumisel

Isik .....

Põhjendus .....

5. Eesti iseseisumine ja taasiseseisumine. (4 p)

5.1. Millised märksõnad on seotud Eesti iseseisvumise ja taasiseseisvumisega?

Kandke märksõnade numbrid tabelisse: (2 p)

8–10 õiget 2 p, 5–7 õiget 1 p

1. Suveräänsusdeklaratsiooni vastuvõtmine
2. Rahvusväeosade loomine
3. Iseseisvusmanifesti väljakuulutamine
4. Eesti Kongressi kokkukutsumine
5. Ajutise Valitsuse moodustamine
6. Üleminekuperioodi väljakuulutamine
7. Maaseaduse vastuvõtmine
8. Päästekomitee moodustamine
9. Rahvarinde moodustamine
10. Põhiseadusliku Assamblee moodustamine

Eesti iseseisumine	Eesti taasiseseisumine
.....	.....
.....	.....

5.2. Milline eespool toodud sündmustest aitas kõige enam kaasa iseseisvumisele ja taasiseseisvumisele. Valige üks teie arvates olulisem sündmus, põhjendage oma valikut. (2 p)

Iseseisvumisele

Sündmus: .....

Põhjendus: .....

Taasiseseisvumisele

Sündmus: .....

Põhjendus: .....

6. Millised sündmused toimusid enne, millised pärast Balti ketti?

6.1. Märkige ristike tabeli õigesse lahtrisse. (2 p)

Kõik õiged 2 punkti, 4-5 õiget 1 punkt

enne	sündmused	pärast
	IME kontseptsiooni avaldamine	
	Eesti Kongressi kokkukutsumine	
	Eesti Vabariigi iseseisvuse taastamine	
	Suveräänsusdeklaratsiooni vastuvõtmine	
	Rahvarinde asutamine	
	Eesti krooni kasutusele võtmine	

6.2. Valige üks tabelis toodud sündmus ja põhjendage selle olulisust taasiseseisvumise seisukohalt. (1 p)

Sündmus: .....

Põhjendus: .....

Nimetage üks valitud sündmusega seotud isik ja selgitage tema rolli selles. (2 p)

Isik: .....

Selgitus: .....

7. Missugused olulised muudatused toimusid Eesti taasiseseisvumise perioodil (1987--1991). (6 p)

Esitage igast valdkonnast kaks näidet.
riiklik tasand:

a .....

b .....

majandus:

a .....

b.....

ühiskondlik elu/rahvaalgatus:

a .....

b).....

INIMENE-ÜHISKOND-KULTUUR

KESKAEG

1. Linnad. 2p

Milles seisnes Hansa liidu mõju Eesti keskaegsete linnade arengule?

a

b

2. Käsitöö ja tsunftid. 2p

Tooge näide tsunftikorra arendavast ja piiravast mõjust keskaja linnade käsitööle.

Arendav mõju käsitööle (1p)	Piirav mõju käsitööle (1p)

3. Kloostrid. 3p

3.1. Kloostrid täitsid keskaegses Euroopas olulist rolli kultuuri ja hariduse edendajatena.

Põhjendage esitatud seisukohta kahe näitega. 2p

Näide

a

b

3.2. Nimetage omal valikul veel üks ühiskonnaelu valdkond (välja arvatud haridus ja kultuur), kus kloostrid etendasid olulist rolli. Põhjendage oma valikut. 1p

Ühiskonnaelu valdkond

Põhjendus

4. Arhitektuur. 3p

4.1. Pildil on Jumalaema kirik Pariisis. Seda kirikut peetakse üheks parimaks gooti ehitusstiili näidiseks. Millised elemendid pildil on gooti stiilile iseloomulikud tunnused? 2p

- a
- b

2. Milline järgnevas loetelus on Eesti tuntud gooti stiilis ehitis? Tähistage õige vastus ristiga! 1p

- Kadrioru loss
- Tartu Ülikooli peahoone
- Oleviste kirik
- Narva raekoda

5. Seisused. 3p

Nimetage seisused keskajal ja selgitage nende funktsiooni ühiskonnas.

Seisus

Funktsioon ühiskonnas

Seisus

Funktsioon ühiskonnas

Seisus

Funktsioon ühiskonnas

6. Feodaalkorra iseloomulikud jooned. 2p

Selgitage feodaalkorra olemust kahe iseloomuliku tunnuse kaudu.

- a
- b

7. Majandus. 4p

Selgitage järgnevaid seoseid.

Linnastumine Lääne-Euroopas	Teraviljahindade tõus Euroopa turul	Mõisate arvu kasv Eestis	Teoorjus	Sunnismaisus
Seos nr 1	Seos nr 2	Seos nr 3	Seos nr 4	

Seos nr 1

Seos nr 2

Seos nr 3

Seos nr 4

8. Ajalised piirid. 4p

8.1. Kas te nõustute seisukohaga, et keskaja algus Eestis oli pöördeline moment Eestis ajaloos? Esitage oma seisukoha kinnitamiseks kaks põhjendust. 2p

Nõustun.... .....ei nõustu

Põhjendus

a

b

8.2. Nimetage, mis sündmusega algas ja lõppes keskaeg Euroopa ajaloos. 2p

Algus

Lõpp

ÜLDAJALUGU

I RAHVUSVAHELISED SUHTED 20. SAJANDIL

I TÖÖ ALLIKATEGA

1. Välisuudis ajalehest. (6 p)

Koread ühendavad perekonnad

Põhja- ja Lõuna-Korea sõlmisid täna leppe, mis lubab poole sajandi järel ühineda sõja läbi lahutatud perekondadel.

Perekondade taasühinemise lepe on üks tähtsamaid tulemusi, mille on andnud kahe maa juhi ajalooline kohtumine juuni keskel. Leppe kohaselt saadavad nii Lõuna- kui Põhja-Korea 15. augustil sada üksteisest lahutatud pereliiget neljaks päevaks teise riiki kohtuma inimestega, keda nad pole näinud pärast 1953. aastat.” /---/

Marek Laane 7.01.2000, Postimees.

1.1. Missugused olid artiklis mainitud sõja põhjused? (2 p)

a .....

b .....

1.2. Missugused olid konflikti tulemused? (2 p)

a .....

b .....

1.3. Iseloomustage kahe Korea suhteid tänapäeval.

Iseloomustus 1 p, koos põhjendusega 2 p.

2. Lugege läbi katkend ja vastake küsimustele.

Rahvusvaheline leping. Väljavõtteid Atlandi hartast. 14. august 1941.

- A. /---/ Kolmandaks, nad austavad iga rahva õigust valida valitsusvorm, mille all nad elavad; ja nad soovivad näha nende [rahvaste] suveräänsete õiguste ja iseseisvuse taastamist, kellelt see on vägivaldselt võetud; /---/
- B. Viieandaks, nad soovivad viia täieliku koostööni majandusvallas kõik rahvad, eesmärgiga tagada kõigile parendatud tööstandardid, majanduslik areng ja sotsiaalne turvalisus; /---/
- C. Seitsmendaks, see rahu peab võimaldama kõikidel inimestel takistamatult ületada meresid ja ookeane /---/

Kuidas Atlandi hartas sõnastatud põhimõtteid hiljem rikuti? Tooge kolm näidet, iga lõigu kohta üks. Põhjendage, milles seisnes vastuolu Atlandi hartaga. (6 p)

a .....

Põhjendus: .....

a .....

Põhjendus: .....

c .....

Põhjendus: .....

3. Rahvusvaheline leping. (6 p) Väljavõtteid Helsingi lõppaktist

/---/ Osalevad riigid hoiduvad mis tahes otsesest või kaudselt, individuaalsest või kollektiivsest sekkumisest sise- või välisasjadesse, mis kuuluvad teise osaleva riigi sisekompetentsi, olenemata nende vastastikustest suhetest. /---/

Osalevad riigid hakkavad austama iga osaleva riigi territoriaalset terviklikkust. /---/

Osalevad riigid hakkavad austama inimese õigusi ja põhivabadusi, kaasa arvatud mõtte-, südametunnistus-, usu- ja tõekspidamisvabadus kõigi tarvis, olenemata rassist, soost, keelest ja usundist. /---/

3.1. Milliseid Helsingi lõppaktis esitatud põhimõtteid on rikutud? Leidke Helsingi lõppakti väljavõtetest kaks vastavat sätet ja tooge kummagi kohta näide. Näited peavad olema perioodist pärast lõppakti allkirjastamist. (4 p)

I lepingu säte .....

Näide .....

II lepingu säte .....

Näide.....

3.2. Külma sõja mõlemad osapooled pidasid end võitjateks. Kes võitis teie arvates? Põhjendage. (2 p) *Seisukoht 1 p, koos põhjendusega 2 p.*

4. Külma sõda. (4 p)

„Ida-Lääne konflikt, mida käsitletakse jõupoliitiliselt ja ideoloogiliselt kui idapoolse bolševismi ja Lääne vaba maailma väärtuste vahelist külma sõda, mis väljendub propagandas, võitluses mõjuvõimu pärast, võidurelvastumises, rahvusvaheliste liitude moodustamises, tehnilises ja majanduslikus rivaalitsemisses, kriisides.“

(Maailma ajalugu. Avita 2001, lk. 496.)

Valige tekstist külma sõja kaks valdkonda / iseloomulikku joont. Tooge näiteid.

igale valdkonnale / iseloomulikule joonele vastav näide annab 1 p

I valdkond/iseloomulik joon .....

I näide .....

II näide .....

II valdkond /iseloomulik joon .....

I näide .....

II näide .....

II TÖÖ PILDIGA

1. Töö pildiga. Desarmeerimine.

Allikas: <http://www.wku.edu/Library/onlinexh/sanders>
Karikatuuril on L. Brežnev ja R. Nixon.

1.1. Miks kujutab karikatuuri autor desarmeerimisalaseid läbirääkimisi kosmeetilise protseduurina? (1 p)

.....

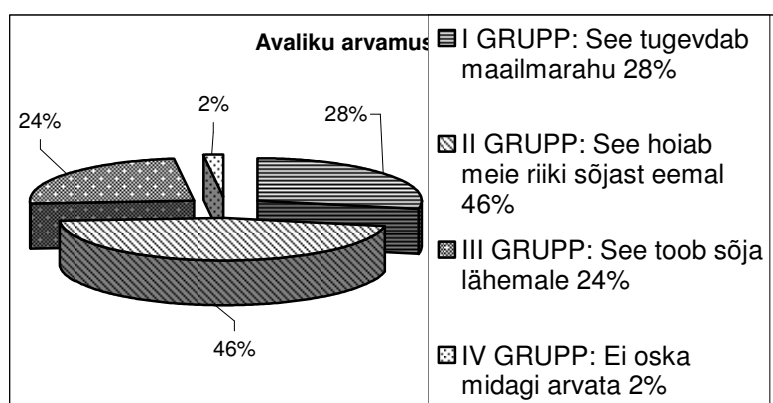
1.2. Kuivõrd nõustute selle käsitlusega? Selgitage näite kaudu. (1 p)

.....

III TÖÖ STATISTILISTE ANDMETEGA

1. Töö diagrammiga

1939. a veebruaris korraldati Inglismaal ja Prantsusmaal avaliku arvamuse küsitlus. Sooviti teada vastajate hinnangut lepituspoliitikale.

1.1. Millistele argumentidele toetudes võisid vastajad tugineda oma arvamust kujundades? (3 p)

I grupp: .....

II grupp: .....

III grupp: .....

1.2. Miks neid, kellel arvamus puudus, oli nii vähe? (1 p)

.....

1.3. Millist vastusevarianti oleksite eelistanud teie? Põhjendage oma valikut. (2 p)

Toetaksin ..... grupi arvamust

Põhjendus:

a .....

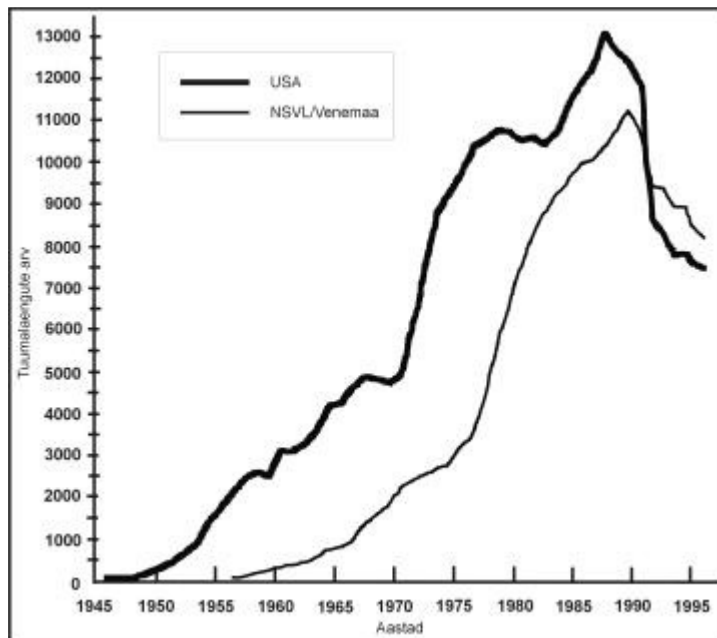
b .....

2. Töö graafikuga. (5p)

2.1. Iseloomustage muutusi kahe suurriigi jõuvahekorras külma sõja perioodil. (2 p)

a.....

b.....

2.2. Miks tuumalaengute arv 1990. aastate alguses vähenes? (1 p)

.....

2.3. Missuguseid sisulisi otsuseid võeti vastu võidurelvastuse pidurdamiseks (1945–1995)? (2 p).

a) .....

b) .....

IV TÖÖ KAARTIDEGA

1. Töö kaardiga (12 punkti).

1.1. Missugused üldised territoriaal-poliitilised muutused toimusid Esimese maailmasõja järel? (2p)

- a
- b

1.2. Missugused riigid eraldusid Venemaast Esimese maailmasõja ajal või järel? Tooge kaks näidet. (2 p)

- a .....
- b .....

1.3. Missugused piirkonnad kujunesid Esimese maailmasõja järel uuteks pingekolleteks? Tooge välja neli pingekollet ja iseloomustage konflikti olemust. (8 p) *Iga esitatud pingekolle annab 1 p, koos iseloomustusega 2 p.*

I pingekolle .....

konflikti olemus: .....

II pingekolle .....

konflikti olemus: .....

III pingekolle .....

konflikti olemus: .....

IV pingekolle

konflikti olemus:

2. Kaardil on tähistatud kolm külma sõja aegset kriisi Euroopas. Nimetage kriis, selle toimumise aasta, põhjus ja tulemus. (NB! Riigieksam 2004 kaart)

I kriis (3p)

Kriis ja aasta .....

Põhjus .....

Tulemus .....

II kriis (3p)

Kriis ja aasta .....

Põhjus .....

Tulemus .....

III kriis (3p)

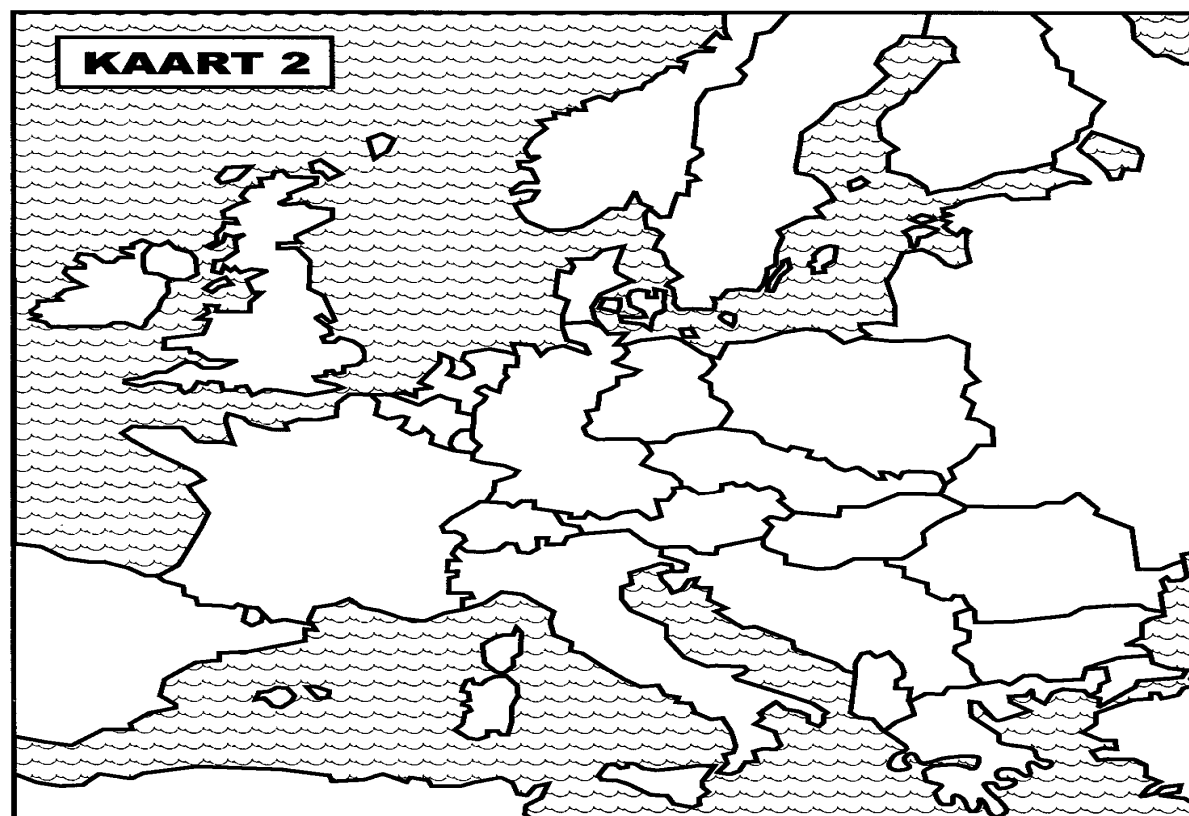
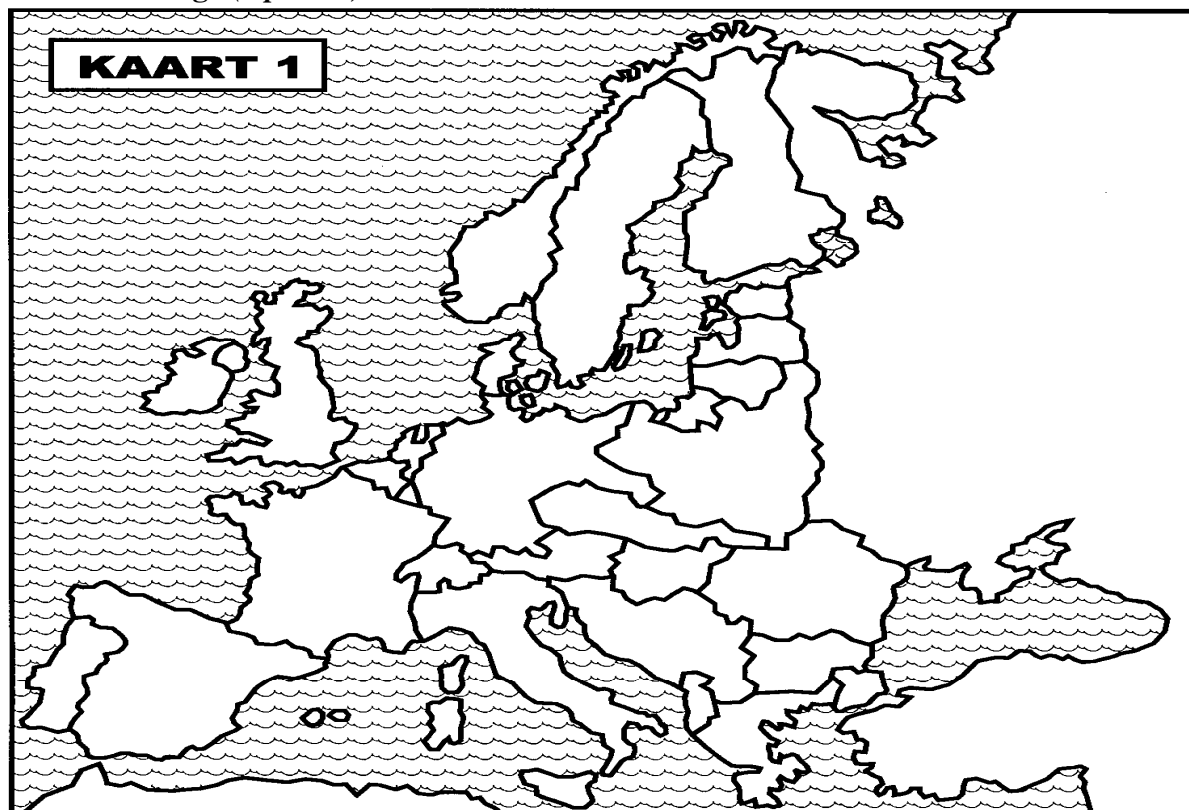
Kriis ja aasta .....

Põhjus .....

Tulemus .....

3. Töö kaardiga (7 punkti)

3.1. Missugused sündmused tingisid kaartidel kujutatud poliitilise liigenduse? (1 p)

3.2. Loetlege antud kaartidele tuginedes 20. sajandil Euroopas toimunud üldisi poliitilisi muudatusi (mitte iga riigi kohta eraldi). (3 p)

A.....
B.....
C.....

3.3. Tooge iga üldise muudatuse kohta üks näide. (3 p)

A.....
B.....
C.....

III ÜLESANDED

1. Nimetage kaks teie arvates olulisemat Esimese maailmasõja puhkemise põhjust. Selgitage näitega. 2p

a
b

2. Pärast Esimest maailmasõda muutus Euroopa poliitiline kaart. Esitage igast valdkonnast üks näide. 2p

2.1. Uute riikide tekkimine. 1p

Riik

2.2. Territooriumi vähenemine või suurenemine. 1p

Territooriumi kaotanud või suurendanud riik

Territoorium, mille nimetatud riik sai või kaotas

3. Pariisi rahukonverentsi (1919) tulemusi on hinnatud erinevalt. Ühed leidsid, et konverents tugevdas rahu, teised, et konverentsi otsused lõid eeldused uueks sõjaks. Tooge kaks argumenti kummagi seisukoha tõestuseks. (4p)

Tugevdas rahu

1) .....
2) .....

Lõi eeldused uueks sõjaks

1) .....
2) .....

4. Mil määral olete nõus järgneva väitega? Põhjendage oma seisukohta nelja argumendi või näitega. (4 p)

Väide: Esimese maailmasõja järgsed rahulepingud olid ebaõiglased ja põhjustasid uue sõja.

nõustun

ei nõustu

Põhjendus:

- a .....
- b .....
- c .....

5. Millistel kümnenditel toimusid loetletud sündmused? (5p)

5.1 Kirjutage sündmuse ees olev number tabelis õige kümnendi kõrvale. (3p) 7-8 õiget 3p; 5-6 õiget 2p; 3-4 õiget 1p

1 Ungari ülestõus

2 Berliini müüri langemine

3 Kuuba kriis

4 „Solidaarsus“ Poolas

5 Vietnami sõja lõpp

6 Berliini müüri ehitamine

7 Praha kevad

8 Korea sõda

kümnend	sündmused
1950. aastad	
1960. aastad	
1970. aastad	
1980. aastad	

5.2 Milline neist sündmustest mõjutas teie arvates kõige enam rahvusvahelisi suhteid?

Põhjendage oma seisukohta! (1p)

sündmus

põhjendus

5.3 Milline neist sündmustest mõjutas kõige rohkem arenguid sotsialismileeris? Põhjendage.

(1p)

sündmus

Põhjendus

6. Churchill on öelnud: „Chamberlainil oli Münchenis valida sõja ja häbi vahel, ent ta valis häbi ja saab ka sõja.“ (5p)

6.1 Millist küsimust Münchenis arutati? (1p)

Sudeedimaa küsimust, Tšehhoslovakkia andmist Saksamaa mõju alla

6.2 Milline otsus langetati? (1p)

Saksamaa sai õiguse Sudeedimaa liitmiseks

6.3 Chamberlain ise väitis, et ta tõi maailmale rahu. Miks ta nii arvas? (1p)
Chamberlain arvas, et Saksamaale järeleandmine aitab sõda vältida

7. Kas lepituspoliitika õigustas ennast? Põhjendage kahe argumendiga. (2p)

ÕIGUSTAS

EI ÕIGUSTANUD

Põhjendus:

a

b

8. Münchener kokkulepe. MRP 4p

8.1. Võrrelge omavahel Münchener kokkulepet ja Molotovi-Ribbentropi pakti. 2p

	Münchener kokkulepe	MRP
Osapooled (riigid) (2p)		
Milles kokku lepitati (2p)		

8.2. Andke hinnang Münchener kokkuleppele ja põhjendage oma arvamust 2p

Hinnang

Põhjendus

9. Valige üks külma sõja kriis ja vastake järgmistele küsimustele: 4p

9.1. Kriis ja selle toimumise aeg (aasta/aastad). 1p

9.2. Kujunemise põhjus. 1p

9.3. Tagajärjed. 1p

9.4. Tooge kaks näidet sõjaliste liitude kohta külma sõja ajal. 1p

Näide

a

b

10. Selgitage mõiste ja tooge mõiste iseloomustamiseks üks näide. (4 p) Selgitus 1p, koos näitega 2p.

Reparatsioon .....

Näide .....

Okupatsioon .....

Näide .....

11. Milles seisnes külma sõja olemus? Tooge neli näidet. (4 p)

1) .....

2) .....

3) .....

4) .....

12. Milline oli külma sõja aegsete poliitiliste doktriinide sisu? Mis põhjustas nende tekke? (4p)

Trumani doktriin

Põhjus: .....

Sisu: .....

Brežnevi doktriin

Põhjus: .....

Sisu: .....

13. Millist sündmust peate külma sõja lõpuks? Dateerige aastaga. (1p)

.....

DEMOKRAATIA JA DIKTATUUR KAHE MAAILMASÕJA VAHEL

II TÖÖ KAARTIDEGA

1. Võrrelge kaarte ja vastake küsimustele.

NB! Riigieksam 2003 kaart

Millist muutust kaardid kajastavad? (1 p)

.....

Nimetage toimunud muutuse kaks üldist põhjust. (2 p)

I põhjus:

.....

II põhjus:

.....

Milliseid muutusi Balti regioonis kajastavad kaardid? (2 p)

1) .....

2) .....

Millised muutused toimusid Eesti sisepoliitikas 1930. aastatel? (3 p)

1) .....

2) .....

3) .....

II ÜLESANDED

1. Diktatuuririikide iseloomulikud tunnused

1.1. Paigutage järgmised märksõnad numbritega õige riigi alla. 3p
11-12 õiget 3p; 9-10 õiget 2p; 7-8 õiget 1p

1 duce	7 korporatiivne süsteem
2 Führer	8 Gulag
3 natsionaalsotsialism	9 Gestapo
4 rassipuhtus	10 sõda Etioopiaga
5 viisaastak	11 Kristallöö
6 fašism	12 kollektiviseerimine

Itaalia	Saksamaa	Nõukogude Liit

1.2. Nimetage kaks iseloomulikku joont, mis on ühised kõigile kolmele riigile. 2p
Iseloomulik joon

- a
- b

2. Nimetage kaks iseloomulikku tunnust, mille poolest demokraatlik riik erineb diktatuuririigist. 2p

Iseloomulik tunnus

- a
- b

3. Nimetage demokraatlikule riigile iseloomulikke jooni. Selgitage neid ühe riigi näitel. (4 p)

Poliitika ja ühiskonnaelu

Iseloomulik joon:

Näide:

Majandus

Iseloomulik joon:

Näide:

4. Nimetage üks diktatuuririik maailmasõdadevahelisest perioodist. Tooge kaks näidet, mille poolest see riik erines demokraatlikust riigist. (2 p)

Riik: .....

I näide .....

II näide .....

5. Nimetage diktatuuririikidele iseloomulikke tunnuseid (6 p)

majanduses:

- a)
- b)

ühiskondlikus elus ja poliitikas:

- a)
- b)

kultuuris ja ideoloogias:

- a)
- b)

6. Nimetage demokraatlikule riigile iseloomulikke tunnuseid (6 p)

majanduses:

- a)
- b)

poliitikas:

- a)
- b)

kultuuris ja ideoloogias:

- a)
- b)

7. Kas te nõustute väitega, et Esimese maailmasõja tulemused soodustasid demokraatia laienemist Euroopas. Põhjendage oma arvamust. 2p

Nõustun

Ei nõustu

Põhjendus

- a
- b

8. Nimetage kolm olulist tegurit, mis aitasid kaasa demokraatia säilimisele Euroopas ja Ameerikas 1930. aastatel. 3p

- a
- b
- c

9. Millised muutused toimusid inimeste igapäevaelus 20. sajandi esimesel veerandil Euroopas ja USAs? (4p)

- 1).....
- 2).....
- 3).....
- 4).....

10. Ülemaailmne majanduskriis 1929 - 1933. (4p)

10.1. Nimetage kaks kriisi tekkimise põhjust. (2p)

1).....

2).....

10.2. Nimetage kaks abinõu, mida kasutati kriisist väljumiseks. (2p)

1) .....

2) .....

II MAAILMASÕDA

II TÖÖ ALLIKATEGA

1. Katkend kooliõpikust. (Küsimustele vastamisel lähtuge allikast ja oma teadmistest.)

„17. septembril 1939. a. algas Punaarmee vabastusretk. Nõukogude sõjameeste saabumine tähendas Ukraina ja Valgevene läänealade 13-miljonilisele elanikkonnale mitte üksnes pääsemist fašistliku orjastamise ohust, vaid ka vabanemist rahvuslikust ja sotsiaalsest rõhumisest.“

NSV Liidu ajalugu. Sotsialismiajastu. Õpik XI klassile. Tallinn 1972. Lk. 10.

Kas nõustute õpikus esitatud seisukohaga? Põhjendage oma arvamust kahe argumendiga. (2 p)

nõustun

ei nõustu

a .....

b

II TÖÖ KAARTIDEGA

1. Töö kaardiga

NB! Kaart riigieksam 2005

Kaardil on tähistatud numbrita Teise maailmasõja pöördelised lahingud.

Nimetage numbrile vastav lahing ja selgitage, mille poolest oli see murranguline.

Nr. 1 .....

Selgitus .....

Nr. 2 .....

Selgitus .....

Nr. 3 .....

Selgitus .....

Nr. 4 .....

Selgitus .....

Nr. 5 .....

Selgitus .....

III ÜLESANDED

1. Nimetage Saksamaa kaks sammu, mis viisid Teise maailmasõjani. Põhjendage oma valikut. (4 p)

sündmus 1 p, koos selgitusega 2 p

I sündmus .....

Põhjendus .....

II sündmus .....

Põhjendus .....

2. Nimetage kolm sündmust, mis kiirendasid II maailmasõja puhkemist. Põhjendage oma valikut. (6 p)

Sündmus 1 p, koos põhjendusega 2 p

I sündmus: .....

Põhjendus: .....

II sündmus: .....

Põhjendus: .....

III sündmus: .....

Põhjendus:

SAKSAMAA 20. SAJANDIL

I TÖÖ ALLIKATEGA

1. Vastake katkendi ja illustratsiooni ning oma varasemate teadmiste põhjal. (5p)

25. juunil 1948 blokeeris Nõukogude pool kõik Berliini läänesektoreid Saksamaa läänetsoonidega ühendavad raud- ja maanteed. /---/ jäi ainult lennuliiklus, mida NSV Liit ei julgenud häirida, kartes ilmselt sõja puhkemist. Teede sulgemise hetkel jätkus Lääne-Berliinis toiduvarusid 36 ja kiviüüti 45 päevaks. Lääne-Berliini 2,2 miljoni elaniku ja liitlaste väeüksuste minimaalne tarbimisvajadus oli 4500 tonni kaupu päevas. /---/ 1948. aasta juunist 1949. aasta maini sooritasid USA ja Briti transpordilennukid Lääne-Berliini varustamiseks ümmarguselt 200 000 lendu ja viisid sinna kokku 1,5 milj. tonni kaupu.

Üldajalugu (1938–1991). Õpik XII klassile. Koostanud Kaido Jaanson. Tallinn: Koolibri, 1994. Lk. 58.

Linnuvaatleja

1.1. Millist kriisi Saksamaa ajaloo allikakatkend ja illustratsioon kajastavad? (1p)

.....

1.2. Nimetage üks kriisi tekkimise põhjus. (1p)

.....

1.3. Milliseid abinõusid kriisi ületamiseks rakendasid lääneriigid? (1p)

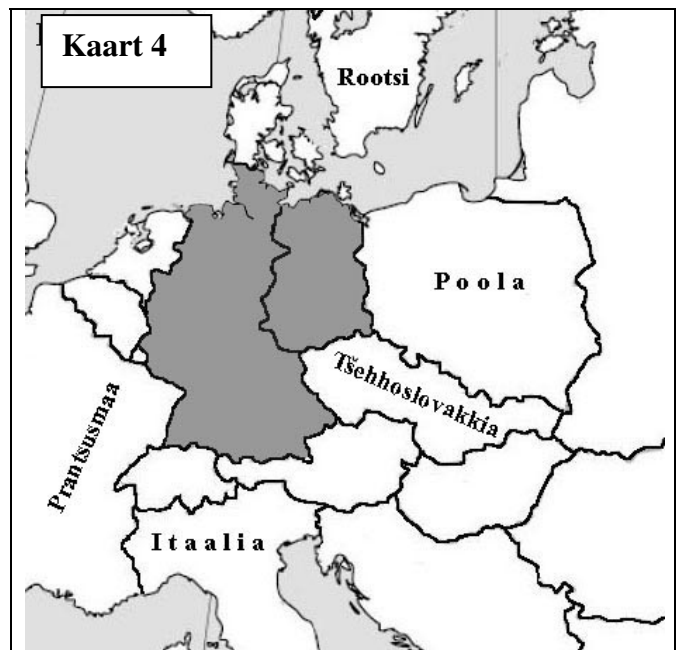
.....

1.4. Milline oli kirjeldatud kriisi mõju Saksamaa ajaloole? (2p)

.....

II TÖÖ KAARTIDEGA

1. Töö kaardiga 10p

1. Missugust perioodi Saksamaa ajaloost on kaardil kujutatud? Pealkirjastage kaardid ja põhjendage, mille põhjal te otsustasite. (8p) (Kaardi pealkiri 1p ja põhjendus 1p)

1.1. Kaart 1 – Tänapäevane kaart

1.2. Kaart 2 – Teise maailmasõja eelne

1.3. Kaart 3 – Esimese maailmasõja eelne

1.4. Kaart 4 – Teise maailmasõja järgne

1.5. Järjestage kaardid alates varasemast (1p)

- Kaart nr 3
- Kaart nr 2
- Kaart nr 4
- Kaart nr 1

1.6. Valige üks kaart ja nimetage sündmus, mille tulemusena niisugused piirid kehtestati. (1p)

- Kaart nr
- Sündmus

III ÜLESANDED

1. Tooge välja kaks olulist sündmust seoses Saksamaa lõhestamise ja taasühinemisega. Põhjendage oma valikuid. (4 p)

- Lõhenemine:
- Ühinemine:

2. Nimetage kaks olulist muutust Saksamaa sisepoliitikas pärast NSDAP võimule-tulekut. (2p)

- 1) .....
- 2) .....

3. Nimetage teie arvates kaks olulisemat sündmust, mis viisid kahe Saksa riigi tekkimiseni pärast Teist maailmasõda. Selgitage oma valikuid. (4p)

- I sündmus
.....
- Selgitus
.....
- II sündmus
.....
- Selgitus
.....

VENEMAA/NÕUKOGUDE VENEMAA/NSVL XX SAJANDIL

I TÖÖ ALLIKATEGA

1. Väljavõte "Inimõiguste ülddeklaratsioonist" (1948).

Kedagi ei või meelevaldselt vahistada, kinni pidada või pagendada.

Igal inimesel on õigus riigi piires vabalt liikuda ja oma elukoht valida.

Igal inimesel on õigus lahkuda ükskõik milliselt maalt, kaasa arvatud kodumaa ja kodumaale tagasi pöörduda.

Igal inimesel on õigus tagakiusu eest varjupaika otsida teistes maades ja seda varjupaika kasutada.

Igal inimesel on õigus veendumuste vabadusele ja nende veendumuste vabalt avaldamisele; see õigus kätkeb vabadust takistamatult oma veendumustest kinni pidada ja vabadust informatsiooni ja ideid otsida, saada ja levitada igasuguste abinõudega ja riigipiirist sõltumata.

Tooge kolm näidet selle kohta, kuidas NSV Liit järgis neid "Inimõiguste ülddeklaratsiooni" artikleid. (3 p)

Näide: .....

Näide: .....

Näide: .....

2. Poliitiline anekdoot. (4 p)

Nõukogude võimu seitse imet:

Tööpuudust ei ole, olgugi et keegi ei tööta.

Keegi ei tööta, aga plaan saab täis.

Plaan on täis, aga osta pole midagi.

Osta pole midagi, aga igal pool on järjekorrad.

Igal pool on järjekorrad, aga oleme külluse lävel.

Oleme külluse lävel, aga keegi pole rahul.

Keegi pole rahul, aga kõik on poolt.

Nimetage kaks nõukogude majandusele ja kaks ühiskonnale iseloomulikku joont. Vastates tuginege anekdoodile ja oma teadmistele. (1 punkti annab näide koos selgitusega.)

Majandus

Näide .....

Selgitus .....

Näide .....

Selgitus .....

Ühiskond

Näide .....

Selgitus .....

Näide .....

Selgitus .....

III ÜLESANDED

1. Veebruarirevolutsioon Venemaal.

1.1. Nimetage kaks teie arvates olulisemat Veebruarirevolutsiooni põhjust. (2 p)

1) .....

2) .....

1.2. Nimetage üks Veebruarirevolutsiooni otsene tulemus Eesti jaoks. (1 p)

.....

2. Milline sündmus 20. sajandi Venemaa/ NSV Liidu ajaloos on teie arvates kõige rohkem mõjutanud maailma ajalugu? Põhjendage oma arvamust kahe argumendi või näitega. (2 p)

Sündmus .....

Põhjendus: 1) .....

2) .....

3. Millised muutused toimusid NSV Liidus perestroika perioodil järgmistes valdkondades? (3 p)

Majanduses:

.....

Ühiskondlikus elus:

1) .....

2) .....

4. Selgitage, mil moel on perestroika seotud sotsialismileeri kokkuvarisemisega? (1 p)

USA XX SAJANDIL

I ÜLESANDED

1. Ühendage paarid. Kirjutage sobiv märksõna number õige USA presidendi nime taha. (2 p)

5-6 õiget 2 p, 3-4 õiget 1 p

USA president	sobiva märksõna number
Woodrow Wilson	
Franklin Delano Roosevelt	
Harry Truman	
John Kennedy	
Richard Nixon	
Ronald Reagan	

1. Tähesõdade programm
2. Kuuba kriis
3. Marshalli plaan
4. Vietnami sõja lõpetamine
5. Nõukogude Liidu laialisaatmine
6. Saksamaa taasühinemine
7. Rahvasteliidu loomine
8. Väljumine ülemaailmsest majanduskriisist

2. Kes loetletud presidentidest oli teie arvates kõige edukam sisepoliitikas, kes välispoliitikas? Põhjendage oma arvamust. (2p)

Sisepoliitikas

.....

Põhjendus

.....

Välispoliitikas

.....

Põhjendus

.....

SOTSIALISTLIK MAAILMASÜSTEEM

I TÖÖ ALLIKAGA

1. Vastake küsimustele allika ja oma teadmiste põhjal. (4p)

Näide „tootmisrekordite“ saavutamisest. Lihamüük riigile Venemaa Rjazani oblastis :

1958 - 50 000 t

1959 - 150 000 t

1960 - 180 000 t

1961 - 30 000 t

Rekordite nimel saadeti tapamajadesse kogu noorkari, osa piimakarjast ja kolhoosnike isiklikud loomad. Rjazani oblastikomitee I sekretär A. Larionov kuulutati 1959 sotsialistliku töö kangelaseks.

(A. Adamson, Lähiajalugu, Argo: 2003, lk 177)

1.1. Missugused on nõukoguliku majanduspoliitika iseloomulikud jooned? (2p)

a .....

a .....

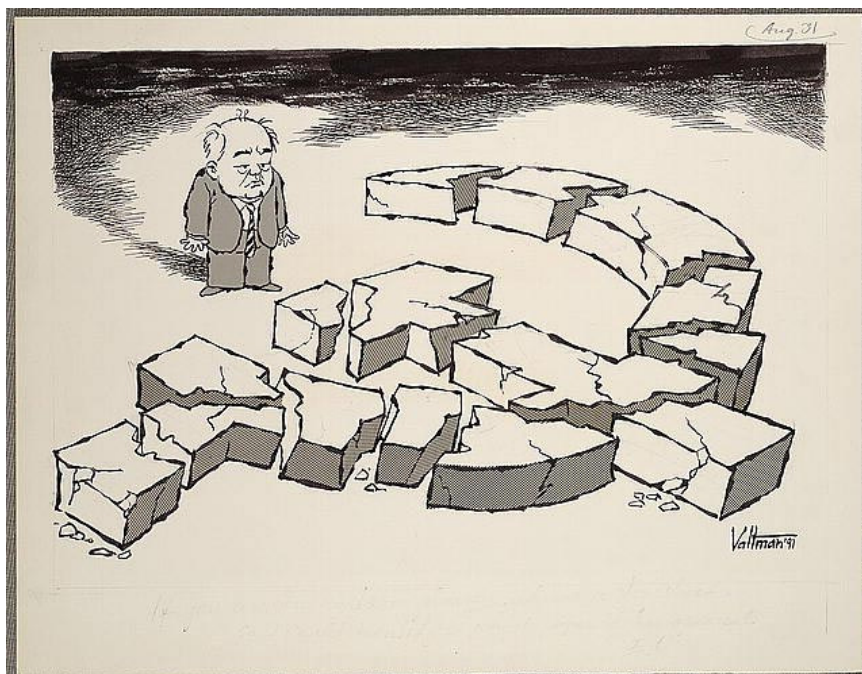
1.2. Millised olid nõukoguliku majanduspoliitika tagajärjed Eestile? Esitage kummagi valdkonna kohta näide: (2p)

Põllumajandus.....

Tööstus .....

II TÖÖ PILDIGA

1. Töö karikatuuriga (4p)

1.1. Millist ajaloolist sündmust on pildil kujutatud? (1p)

.....

1.2. Mille põhjal te otsustasite? (1p)

.....

1.3. Mis olid selle sündmuse põhjused (siseriiklikud- või rahvusvahelisest olukorrast tulenevad põhjused)? (2p)

- 1).....
- 2) .....

III ÜLESANDED

1. Poliitiline kaart 1945 – 1991 (5p)

1.1. Paigutage numbritega loetletud maade hulgast **sobivad** õigesse lahtrisse. (3p) 9-10 õiget 4p; 7-8 õiget 3 punkti; 5-6 õiget 2 punkti; 3-4 õiget 1punkt

1 Tšehhoslovakkia	6 Soome
2 Ukraina	7 Poola
3 Ungari	8 Afganistan
4 Eesti	9 Kuuba
5 Gruusia	10 Austria

NSV Liidu liiduvabariigid	Sotsialismimaad

1.2. Nimetage Ida-Euroopa kommunistlike režiimide tekkimise põhjused (2p)

1. ....
2. ....

2. Tooge välja Idabloki lagunemise põhjused. (4 p)

Majanduslikud:

- 1) .....
- 2) .....

Poliitilised:

- 1) .....
- 2) .....

3. Mis mõjutas kommunistliku Idabloki lagunemist? Nimetage neli tegurit. (4 p)

- a .....
- b .....
- c .....
- d .....

ARUTLUSTEEMAD

EESTI AJALOO PÖÖREPUNKTID

1. Milline sündmus on mõjutanud Eesti ajalugu kõige enam?
2. Lüüasaamine muistses vabadusvõitluses kui pöördepunkt eestlaste ajaloos.

EESTI KESKAEG

1. Mil moel mõjutas ristiusk Eesti vaimuelu keskajal?
2. Muudatused eestlaste vaimuelus keskajal.

EESTI ROOTSI AJAL JA XVIII SAJANDIL

1. Kuivõrd Rootsi aega võib nimetada „vanaks heaks Rootsi ajaks”?
2. Kuidas mõjutas Rootsi aeg eesti kultuuri arengut?

EESTI XIX SAJANDIL

1. Kuivõrd oli 19. sajand pöördeline etapp talurahva elus?
2. Mõisnik ja talupoeg – kas üksnes vaenlased? (18.–19. sajandi kontekstis)
3. Rahvuslik liikumine Eestis: koostöö ja erimeelsused.
4. Kultuur – eestlase eneseteadvuse kujundaja. (19. saj)

EESTI VABARIIK 1920–1940

1. Eesti Vabariik 1920–1939: omariikluse rõõmud ja mured.
2. Kuidas valitseti Eesti Vabariiki aastatel 1920–1940?
3. 1934. aasta pööre Eestis – kelle huvides?

EESTI 1939–1945

1. Eesti saatuseaastad 1939–1940: kas olnuks alternatiive?
2. Missugused olid eestlaste poliitilised valikud Teises maailmasõjas?
3. Kuivõrd oli eestlastel valikuid Teises maailmasõjas?

EESTI NSV

1. Sotsialismi mudeli rakendamine Eesti sotsiaalmajanduslikus elus: probleemid ja tagajärjed.
2. Vastupanu okupatsioonivõimule Eestis 1944–1991: lootused ja tegelikkus.

EESTI VABARIIGI ISESEISVUMINE JA TAASISESEISVUMINE

1. Nii sündis Eesti riik ja taastati Eesti riiklik iseseisvus: sarnasused ja erinevused.
2. Mil määral põhjustasid Eesti taasiseseisvumise rahvusvahelise elu sündmused, mil määral Eesti sisemised arengud?
3. Balti tee taasiseseisvumisele, sarnasused ja erinevused.

RAHVUSVAHELISED SUHTED

1. Esimese ja Teise maailmasõja järgsed kokkulepped: kas tähis uute vastuolude suunas?
2. Maailmakorralduse põhimõtete sarnasused ja erinevused pärast Esimest ja Teist maailmasõda.
3. Võrrelge Teise maailmasõja eelset ja järgset rahvusvahelist olukorda: sarnasused ja erinevused
4. Külma sõja kujunemine: miks said endistest liitlastest vaenlased?
5. Esimese maailmasõja võitjad ja kaotajad.

DEMOKRAATIA JA DIKTATUURID

1. Miks kujunes Esimese maailmasõja järel osades Euroopa riikides välja diktatuur? Kuidas õnnestus teistel riikidel säilitada demokraatia?
2. Mil määral tulenes diktatuuride esiletõus Esimese maailmasõjaga lahendamata jäänud probleemidest?

SAKSAMAA XX SAJANDIL

1. Võitjate poliitika Saksamaa suhtes pärast Esimest ja pärast Teist maailmasõda: sarnasused ja erinevused.
Saksamaa sammud sõja suunas Versailles süsteemi lammutamisest II maailmasõja alguseni.
2. Natsirežiim – Teise maailmasõja puhkemise peamine süüdlane?
3. Saksamaa Teise maailmasõja järel: Berliini müüri püstitamine ja selle langemine.

VENEMAA/NÕUKOGUDE VENEMAA/NSVL XX SAJANDIL

1. 1917. aasta Venemaal: võimalused ja valikud.
2. Stalinlik Nõukogude Liit: triumf või tragöödia?
3. Kas NSV Liidu kokkuvarisemine oli möödapääsmatu või oleks saanud seda vältida?

SOTSIALISTLIK MAAILMASÜSTEEM TEISE MAAILMASÕJA JÄREL.

1. Sotsialistlik süsteem — kriisidest krahhini.
2. Sotsialistliku süsteemi kokkuvarisemine – juhuslikkus või paratamatus?